

Odjeci na časopis i knjige

Neven Jovanović: *Kako je to bilo biti, Zarez*, 11/2009, br. 267, 15. 10. 2009, str. 46. (o knjizi Nenada Ivića *Napulj i druga imaginarna mjesta*)

Nataša Govedić: *Pustolov pred vratima, Zarez*, 11/2009, br. 268, 29. 10. 2009, str. 38-39. (o knjizi Nenada Ivića)

Nikola Živković: *Berlinski zapisi (1979-1985); Knjiga prva*, NK Jasen, Beograd, 2009, 516 stranica (knjiga dnevnčkih zapisa iz razdoblja 1979-1985, na niz mjesta autor govori o pojedinim svescima časopisa *Gordogan* iz prve serije, također i o svojim susretima s urednicima Božom Kovačevićem i Brankom Matanom; Živkovićevu knjigu uvrštavamo u ovaj pregled - posvećen novoj seriji - kao iznimku, uglavnom zbog toga što je posrijedi slabo poznato i razmjerno teško dostupno izdanje; Živković je - prema tekstu na njegovu portalu - "srpski književnik, prevodilac i novinar", rođen 1950. u selu Dragoševci na Žumberku; prilog na portalu radio-stanice *Deutsche Welle* od 6. siječnja 2011. najavljuje da će knjiga, zajedno sa šest dopunskih dnevnčkih svezaka, biti "prevedena na njemački i ruski jezik")⁰¹

(JL): *Knjiga Nenada Ivića i novi broj časopisa Gordogan, Jutarnji list*, 12/2009, br. 4130, 28. 12. 2009, str. 28. (najava predstavljanja Ivićeve knjige i časopisa, održano 28. 12. u 18 h u Knjižnici Bogdana Ogrizovića; na predstavljanju su govorili Neven Jovanović, Tomislav Brlek, Nenad Polimac i Nenad Ivić; slični članci - napisani na temelju teksta pozivnice - objavljeni su na više portala)

Željko Ivanjek: *Otišao je Ivšić, gromada modernističkog pisanja, In memoriam, Jutarnji list*, online, 28. 12. 2009. (kratki spomen časopisa, opet iz stare serije, u nekrologu Radovanu Ivšiću: "Uspjeh *Kralja Gordogana*, ali i zauzimanje generacije kazalištaraca na čelu s Brankom Matanom, koja je svoj časopis nazvala po Ivšićevu junaku - *Gordogan*, pridonijelo je recepciji Ivšića prvenstveno kao dramskog autora. Veliki autor u najboljim godi-

nama predstavljao se kao - otkriće, što dovoljno govori o njegovu nezahvalnom položaju unutar hrvatske književnosti." - Ivanjekov tekst objavljen je na portalu *Jutarnjega lista*, međutim nije se pojavio u tiskanoj verziji novina; umjesto njega objavljen je drugi članak, nekrolog koji je napisao Slobodan P. Novak; zbog čega se redakcija *Jutarnjega lista* odlučila na tako neobičan postupak prilično je nejasno, tim prije što je Ivanjekov članak očito uspjeliji od Novakova)
URL: <http://www.jutarnji.hr/otisao-je-ivsic--gromada-modernistickog-pisanja/433943/>

Andrea Zlata: *Radovan Ivšić: Konačno tiho sam, In memoriam, Zagrebancija*, portal, 28. 12. 2009. (kratki spomen časopisa)
URL: http://www.zagrebancija.com/hr-fokus/in-memori-am-radovan-ivsic--konnacno-tiho-sam_287866

Kim Cuculić: *In memoriam: Radovan Ivšić - intelektualac posebne duhovnosti; Odlazak posljednjeg nadrealista svjetske pozornice; Trajući praktički kroz cijelo prošlo stoljeće, Ivšić je ostavio dubok trag i to u dvjema kulturama - ovoj svog materinog hrvatskog jezika i svoje druge, adoptivne domovine Francuske, Novi list*, 29. 12. 2009. (kratki spomen časopisa)
URL: <http://www.novolist.hr/Scena/odlazak-posljednjeg-nadrealista-.aspx>

Nenad Medelić: *Gordogan na tragu najboljih francuskih časopisa; Predstavljanje novog broja časopisa Gordogan i knjige 'Napulj i druga imaginarna mjesta' Nenada Ivića, Slobodna Dalmacija*, 30. 12. 2009, str. 30. (Uz ostalo: "Unaprijed dogovoreno predstavljanje novog broja časopisa *Gordogan* i knjige iz biblioteke časopisa *Gordogan, Napulj i druga imaginarna mjesta*, Nenada Ivića, poklopilo se s iznenadnom smrću Radovana Ivšića u Parizu u njegovoj 88. godini. (...) Na kraju je iz publike svoje mišljenje podijelio Predrag Matvejević koji se o Iviću i uredništvu časopisa izrazio u superlativima, usporedivši ga s francuskim časopisima, podsjetivši se u dužem izlaganju dana kad je Radovan Ivšić bio izbačen iz Društva književnika, zapitavši se što bi jedan nadrealist i idealist uopće mogao narušiti.")

URL: <http://www.slobodnadalmacija.hr/Kultura/tabid/81/articleType/ArticleView/articleId/85577/Default.aspx>

Nina Ožegović: *Gay literatura šokira Hrvatsku, Nacional*, 16/2010, br. 738, 5. 1. 2010, str. 72-76. (kratki spomen gay-lezbijskog temata Deana Vuletića i Branka Matana u broju 1 i 2-3: "Prije nekog vremena mladi znanstvenik Dean Vuletić objavio je u *Gordoganu* dio magistarskog rada o povijesti homoseksualnog i lezbijskog pokreta u Hrvatskoj iz kojeg se može naslutiti da su Vladimir Nazor i Ivan Goran Kovačić bili vrlo bliski prijatelji."⁰²)
URL: <http://www.nacional.hr/clanak/75001/gay-literatura-sokira-hrvatsku>

Knjiga protiv taloženja predrasuda; Predstavljena zbirka eseja Nenada Ivića i novi broj časopisa Gordogan, blog stjepanmilekovic.blog.hr, 6. 1. 2010, u 01:27 sati
URL: <http://stjepanmilekovic.blog.hr/>
URL: <http://www.blog.hr/print/id/1627168481/knjiga-protiv-talozenja-predrasuda.html>

Integralno:

Knjiga protiv taloženja predrasuda
Predstavljena zbirka eseja Nenada Ivića i novi broj časopisa Gordogan

Knjiga protiv taloženja predrasuda

U novoj knjizi Nenad Ivić sakupio je svoje eseje objavljene u zadnjih tridesetak godina, u kojima govori o velikanima svjetske književnosti i slavnim djelima, često idući protiv uvriježenog i, po njemu, nedovoljno preispitanog mišljenja

Pisac i kritičar Nenad Ivić, zajedno sa svojim kolegama Tomislavom Brlekom, Nenadom Jovanovićem i Nenadom Polimcem, predstavio je u ponedjeljak u Knjižnici i čitaonici Bogdana Ogrizovića svoju knjigu *Napulj i druga imaginarna mjesta* te novi broj časopisa *Gordogan*. Iako bi se prema naslovu moglo očekivati da knjiga opisuje ljepote bisera talijanskog juga, naslov je jedino mjesto u kojem je *Napulj* spomenut. Radi se o zbirci eseja koje je Nenad Ivić objavio u proteklih tridesetak godina. U esejima autor ocjenjuje knjige, govori o teoretičarima i velikanima svjet-

⁰¹ O *Gordoganu* zapisi na stranicama 51-52, 63-64, 105-106, 124-125, 131-134, 159-161, 191-193, 276-278, 352-353, 433-435, 438-439, 445-451, 463-464 i 479. O Matanu i Kovačeviću, često neizravno i o *Gordoganu*, vidi još stranice: 48-50, 400, 403-404, 432, 437, 470, 472 i 483-484. ⁰² U članku se spominje i prilog iz prve serije *Gordogana*, iznosi se tvrdnja da je u časopisu objavljena „muška romansa (...) koja se smatra prvim prozним opisom homoseksualne ljubavi u hrvatskoj literaturi“. Tvrdnja se odnosi na tekst - Milko Valent: *Lunarni rectum; Homoseksualni raj, Gordogan*, 3/1981, br. 8-9, ožujak-lipanj 1981, str. 167-181.

ske književnosti te sastavlja minijature o trčanju, psu i pušenju.

Nenad Jovanović smatra da autor nastupa kao strogi sudac u procjeni drugih knjiga, koji se ne zadovoljava pojednostavljenim odgovorima, mjestima na top listama i prodanim primjercima. Ivićev bivši student Tomislav Brlek smatra da se ova knjiga suprotstavlja pojednostavljivanju i svodenju kompleksnosti svijeta na zdravorazumske pretpostavke, odnosno autorovim riječima, "knjiga je protiv taloženja predrasuda". Brlek je pohvalio i autorovu hrabar i izravan pristup. - Mišljenja u knjizi su isključivo autora i iznesena su bez uvijanja. Tekstovi su pisani bezinteresno, jedini interes je isključivo autora vlastita argumentacija - rekao je Brlek.

Jugoslavenski Ed Wood u novom broju Gordogana

U drugom dijelu tribine, predstavljen je novi broj časopisa *Gordogan*. U novom broju nalazi se i esej o Marijanu Vajdi, "jugoslavenskom Edu Woodu", koji je napisao filmski kritičar Nenad Polimac. Marijan Vajda je 60-ih godina slovio za najgorog redatelja jugoslavenske kinematografije. Njegov film *Šeki snima, pazi se* doživio je kulturni status kao jedan od najgorih filmova u povijesti bivše države, te je zbog njega Vajda izbačen iz Udruženja filmskih radnika Srbije. Kasnije je Vajda odselio u Njemačku i tamo snimao uglavnom "meke porniče". Snimio je i jedan horor *Moskito oskvrnitelj*, koji je stekao dobar status među obožavateljima žanra. Upravo je taj Vajdin relativni uspjeh u Njemačkoj i totalni fijasko u Jugoslaviji, zaintrigirao Nenada Polimca. - Što znači dobar redatelj, što znači dobar film, zapravo su neuhvatljiviji pojmovi nego što se obično čini - rekao je Polimac.

Na kraju tribine, iz publike se za riječ javio akademik Predrag Matvejević. Prisjetio se nedavno preminulog književnika Radovana Ivšića. Upravo je po Ivšićevu djelu, *Kralj Gordogan*, ovaj časopis dobio ime. Matvejević je upozorio da je i časopis, preuzimanjem tog imena, stao u obranu tada nepoželjnog Ivšića i pridonio njegovu povratku u Društvo hrvatskih književnika.

U sklopu priloga dostupan je kratki videosnimak s predstavljanja u Bogdanu Ogrizoviću. Vidi također:

19croatinho87: "*Napulj i druga imaginarna mjesta*", YouTube, 5. 1. 2010.

URL: <http://www.youtube.com/watch?v=Jpsuqinutnc>

Boris Beck, prir.: *Kulturogram*, radio-emisija na Hrvatskom katoličkom radiju, 7. 1. 2010. (razgovor Borisa Becka s Nenadom Ivićem u povodu njegove knjige *Napulj i druga imaginarna mjesta*, 58 minuta, digitalno dostupno)
URL: http://dl.dropbox.com/u/3860812/webarhiva/kultura/kulturogram/kulturogram_070110.mp3

(an): *Kritika i istina; Uz knjigu: Nenad Ivić, Napulj i druga imaginarna mjesta, Gordogan, Zagreb, 2009., Dnevnik nestajanja, blog, 7. 2. 2010.*
URL: <http://dnevniknestajanja.blog.hr/>

Integralo:

U nekim, za proizvode Kulture sretnijim vremenima, knjiga poput Ivićeve potakla bi temate u književnoj periodici, o njoj bi se razgovaralo na televizijskim okruglim stolovima.

Zamalo pet stotina stranica opsežan ukoričen je jedan čitalački kompendij, u kojemu se spajaju širina i kritičnost. Poštovanje iskazano Tekstovima, bez podilaženja osrednjosti.

Čitanje ove knjige ogleđa povlaštena je šetnja od antike prema suvremenosti.

Karakteriziraju je ponajprije okrenutost francuskoj književnosti (Barthes, Yourcenar, Verne, Genet ...) kao i diskretno, no nimalo nesigurno preispitivanje kriterija kritičkoga pisanja u kontekstu suvremene hrvatske literature.

Tako će poneka djela na hrvatskom jeziku autoru biti poligonom za predstavljanje mediokritetskih spisateljskih gesti.

("Naši autori me većinom razočaravaju, jednostavno zato što je riječ o, ukratko, lošoj književnosti. Oni nikada ne izdrže prosudbu napravljenu nakon iskustva jedne ozbiljne ili velike književnosti.", iz intervjua na web stranici dnevnikulturni.info)

Enver Kazaz: *BiH je postala rahmetli multietničko društvo, Oslobođenje*, Sarajevo, 11. 2. 2010. (preneseno na nizu portala u regiji)

URL: <http://www.oslobodjenje.ba/index.php?id=5225>

Komentar "rasističkog napada Fahrudina Radončića na Dušku Jurišić". Radončić je

bosanski tajkun, političar i vlasnik lista *Dnevni avaz* koji je u radijskom intervjuu izjavio da se Duška Jurišić, kao urednica Federalne televizije i osoba koja nije Bošnjakinja i muslimanka, ne bi smjela upletati u odnose u islamskoj vjerskoj zajednici u BiH. Osnovna teza Envera Kazaza glasi: "Udružene, dodikovština i avazovština odvele su nas iza granica ljudskog. BiH je postala rahmetli multietničko društvo." Za Radončićevu izjavu kaže da se "po svemu uklapa u ovdašnji lokalni, provincijski, balkanskom sirovošču začinjjen mikrofašizam", te nastavlja: "U knjizi *Napulj i druga imaginarna mjesta* Nenad Ivić postavlja tezu o mikrofašizmu, pokazujući kako se on nastanjivao i na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Po Iviću, mikrofašizam se zasniva na stalnom nastojanju da se drukčijeg isključi, a ako ga se ne može isključiti iz zajednice, onda je nužno poduzeti najstrože mjere njegova discipliniranja. Zato je mikrofašizam, kao neofašizam, prema Iviću 'difuzan, mnogoobličan, transnacionalan; katkad ima oblik političke korektnosti, katkad reda, katkad pobune; uvijek, međutim, isključuje, guši svaku malo jaču ili različitu riječ. On je sistemsko oboljenje, neka vrsta leukemije gdje velike ideje sreću male ljude'."

Srećko Pulig: *Kako mogu da ne žalim za zbilja nezavisnom Jugoslavijom?* (razgovor s Darkom Suvinom), *Novosti*, Samostalni srpski tjednik, Zagreb, 11/2010, br. 532, 26. 2. 2010; drugi dio razgovora - *Izgon Srba sudbonosan je po cijelu Hrvatsku*, *Novosti*, 11/2010, br. 533, 5. 3. 2010. (dva kratka spomena Suvinovih *Memoara jednog skojevca* iz broja 15-18)
URL: <http://www.novosti.com/2010/02/kako-mogu-da-ne-zalim-za-zbilja-nezavisnom-jugoslavijom/>
URL: <http://www.novosti.com/2010/03/izgon-srba-sudbonosan-je-po-cijelu-hrvatsku/>

DARKO SUVIN: "Zato pišem, dobro ste to osjetili, teško i dosta mučno svoje *Memoare*, koliko god istinito mogu. Želio bih da to bude kamenčić u mozaiku ne-zaborava, anti-zaborava, koji svaka zdrava ljudska zajednica treba da ne istrune. Jer, stara je istina da današnjost ulazi u budućnost samo ako se napojila prošlošću - ili ulazi u vrlo lošu budućnost. U njima ću spomenuti, uspijem li, i svoja iskustva s vlastitima u zagrebačkoj kulturi - raznim predsjednicima savjeta ili gradskim komitetom Saveza komunista. Mada su ti dodiri bili rijetki, sada vidim po imenima - tada se o tome uopće nije mislilo, ja do danas

ne znam koji su mi školski drugovi bili Srbi - da su oni dobrim dijelom bili Srbi iz Hrvatske, koji su po svom sudjelovanju u Narodnooslobodilačkoj borbi bili u Komunističkoj partiji Hrvatske natprosječno zastupani. U tome po meni nema nikakve 'krivnje', samo nije bilo zdravo to javno prešućivati - za razliku od debata 'mudrog rukovodstva' iza zatvorenih vrata."

Srđan Sandić: *Uzdizanje do razine dijaloga; "Intelektualna estrada je simulakrum intelekta i sasvim je logično da se bavi simulakrumom analize na simulakrumu teksta", smatra Nenad Ivić (razgovor s Nenadom Ivićem), Kulturpunkt.hr, portal, 8. 3. 2010, 16:56 h*
URL: <http://www.kulturpunkt.hr/i/kulturoskop/415/>

Prenijeto 22. 3. 2010. na:
<http://knjizevna-kritika.blogspot.com/2010/03/interview-nenad-ivic.html> (prilogu dodana fotografija s Ivićem i njegovim psom Asparom)

Uz ostalo:

SRĐAN SANDIĆ: **Naslov knjige je *Napulj i druga imaginarna mjesta*. Zašto *Napulj*?**

NENAD IVIĆ: Upravo stoga što ga u samom tijelu knjige nema. *Napulj* je sanjano mjesto, poput Calvinovih *Città immaginarie*, poput platonističke ideje možda. Govori stanovitu prazninu i manjak, neuspjeh svakog završavanja. Ima nešto vulgarno u zadovoljstvu sa vlastitim završenim tekstom. Međutim, ta vulgarnost je istodobno i zalag figuriranja teksta u ekonomiji teksta i autora, tj. drugačije rečeno, u kulturi.

Jedan od tekstova iz spomenute zbirke *Napulj i druga imaginarna mjesta* je i onaj iz ranih 80-ih o *dandyama*. Oni su danas mutirali i transformirali svoj identitet. Tko su današnji nosioci tog identiteta u književnosti, postoje li uopće?

Oscar Wilde je nemoguć u svijetu u kojem su nogometaši i manekenke uzor života, a *Wikipedia* uzor znanja. Wilde je govorio otprilike da Engleska još nije spremna za njega i to je proročanski u jednom posebnom smislu: danas, sto godina kasnije, svijet je spreman za *anti-dandyje* koji odgovaraju na utvaru *Wildea*. (...)

Postoji li "viša" zadaća pisca koji piše tekstove o tekstovima. Koje su opasnosti i prednosti?

Ovo "viša" mi djeluje jako devetnaestostoljetno. Pisanje, kao što je govorio Sartre, ne spašava nigdje i nikoga ali pomaže živjeti. Ne bih odijelio opasnosti od prednosti: kad se piše o tekstovima, opasnosti (od vlastitih pogrešaka do sasvim prizemnih agresija od strane drugih) su istodobno prednosti jer otvaraju prilike koje možda ne bi bile viđene. Da nastavim sa Sartreom, pisanje nije mač - opet jedna devetnaestostoljetna, ali ustrajna himera, posebno živahna u današnje vrijeme: zanimljivo je kako mnogi današnji kritičari, teoretičari i pisci insistirajući na političkom impaktu tekstova o kojima govore, čak i s najboljim namjerama i najkorektnijim stavovima promoviraju totalitaristički pogled na svijet.

Jedna od tvojih teza govori o tome da se strane tekstove ne može čitati ako ne poznajemo jezik na kojemu autor piše. Ključni je problem stvarna mogućnost prevođenja. Može li malo objasniti tezu jer se ona odnosila primarno na neke od naših vodećih, uvjetno rečeno, intelektualaca koji se prelakonski odnose prema citatima i referencama velikih mislilaca.

Ono što sam govorio i pisao znači samo da je pomna analiza nekog teksta neozbiljna bez dubinskog poznavanja jezika na kojem je napisana. Razumljivo je da ova, kako ti kažeš, teza, izaziva urlike i cvilež naše intelektualne estrade: intelektualna estrada je *simulakrum* intelekta i sasvim je logično da se bavi *simulakrumom* analize na *simulakrumu* teksta. Ne mogu vjerovati tekstovima koji navode Derridu iz internetskih kanibalizacija ili prijevoda, pozivaju se na njega, brišući pritom sve što je on opetovano rekao o prevođenju i kanibalizaciji. Ozbiljnost analize je u poniznosti koja znači uzdizanje do razine onog što se analizira, a ne skupljanje svega u bezdanu otpadaka globalizacije, tj. internetu. Ne radi se o spuštanju Derride npr. na svoju razinu, nego o uzdizanju sebe do Derridine razine, do polja gdje dijalog doista počinje, tj. prestaje biti *simulakrum* dijaloga. (...)

Ako se mora klasificirati, ti sigurno spadaš u moderne pisce koji se uz moderne tekstove jednakim guštom bave i antičkim. Fascinaciju je teško ne primijetiti, ali od kud dolazi?

Moja fascinacija antikom dolazi iz djetinjstva. Kao dijete, čitao sam udžbenike iz povijesti mojih starijih rođaka, obožavao sam biblioteku jednog od mojih prastričeva povjesničara. Poput barbara u IV. sto-

ljeću, kad sam bio jako mali, fascinirale su me kamene ruševine, Salona npr. čije su ruševine bile u blizini te biblioteke. Kasnije, čitao sam tekstove i još mislim ono što sam davno mislio: dao bih život da mogu napisati rečenicu poput Tacitove. (...)

Što misliš o trendu "studies" koji se i kod nas sve više implementiraju u obrazovni sustav, više kao alternativa nego li klasično obrazovanje? (Mislim na Ženske i Mirovne studije kod nas, vani *LGBT studies*.)

U tome ne vidim ništa loše ukoliko ono što zoveš "studies" uspije interiorizirati prethodno znanje: ženski studiji koji isključuju logiku i argumentaciju, kulturalni studiji koji isključuju filologiju (izabirem dva primjera iz mnogih što je naravno nepravedno) samo su *simulakrum* onog što bi trebao biti *studium* i postaju odlično rasadište, pravo sjemenište *simulakruma* intelektualca i njihovih pseudokritičkih dijaloga.

Željko Ivanković, prir.: *Čitati Ivankovića u Sarajevu*, Rabić - Synopsis, Sarajevo - Zagreb, 2010, svibanj, 263 str. (knjiga-dossier o slučaju napada iranske ambasade na Željka Ivankovića, kratki spomen *Gordoganova* temata *Teokratski komesari - iranska ambasada u Sarajevu protiv Željka Ivankovića*, br. 15-18, spomen se nalazi na 242. stranici knjige; osim toga, autor pogovora knjige Ladislav Tadić opširno citira naše izdanje - Stanko Lasić: *Članci, razgovori, pisma*, 2004)

Davor Butković: *Hrvatska kulturna korupcija; Imenovanje pjevača grozne zabavne glazbe intendantom HNK pomalo je perverzno, ali zapravo očekivana posljedica nekoliko socijalno-političkih procesa, od kojih najviše plaši masovna kulturna korupcija, koja je, na žalost, imanentna nerazvijenim društvima bez tržišta, Jutarnji list, 13/2010, br. 4290, 12. 6. 2010, str. 25.* (Kratki spomen temata *Povijest u stihovima* iz broja 11-14, u kontekstu komentara imenovanja pjevača zabavne glazbe Duška Mucala intendantom splitskoga HNK-a: "Treći glavni uzrok Mucalova izbora možda je čak kancerogeniji od rušenja institucija i poništavanja kriterija. Radi se o kulturnoj korupciji. Hrvatska i bivša Jugoslavija doslovno su oduvijek bile jedan od europskih epicentara kulturne korupcije. Hrvatski su pjesnici, kako je to iscrpno opisao Branko Matan u jednom od brojeva časopisa *Gordogan*, olimpijanci

ulizivanja svim vlastima i svim diktatorima. I Pavelić, i Tito, i Tuđman /koji nije bio pravi diktator kao prva dvojica jer je više puta uvjerljivo pobjeđivao na izborima/ pokazali su se snažnim izvorima inspiracije hrvatskih pisaca, likovnih umjetnika ili glumaca. Budimo realni, koliko se to hrvatskih umjetnika i kulturnih djelatnika - osim onih koji su sami završili u zatvoru ili u emigraciji - pokušalo pobuniti protiv masovnih uhićenja 1972. godine? Bleiburg ovdje ne treba ni spominjati, jer je bio preopasan. Ali, koliko se njih usudilo pobuniti čak i protiv Slobodana Miloševića, u prvoj njegovoj godini dolaska na vlast u Srbiji, dok još nije bilo izvjesno da će se Jugoslavija raspasti? I koliko se hrvatskih umjetnika usudilo glasno kritizirati Tuđmana, u vrijeme njegove najveće moći?")

URL: <http://www.jutarnji.hr/hrvatska-kulturna-korupcija/828866/>

Danijel Berković: *Biblija je umjetnina! A gdje je umjetnik?, Kairos*, Evandeoski teološki časopis, Zagreb, 4/2010, br. 1, str. 121-130. (izdavač: Biblijski institut, Zagreb)
URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=79987

Reakcija na članak Zvonimira Mrkonjića *Nevolje s Biblijom*, br. 15-18:

(...) Povodom novog hrvatskog prijevoda Biblije, u pripremi Hrvatskog biblijskog društva (HBD), uz spomenute reakcije na taj projekt stigla je nedavno još jedna. U mnogo čemu reprezentna za jedan stav odnosa prema Bibliji. Zvonimir Mrkonjić, jedan od suradnika na Zagrebačkoj Bibliji objavio je u časopisu za kulturu i književnost, *Gordogan* (2008/2009) svoje vide-nje novog hrvatskog prijevoda. U tom tekstu Mrkonjić u osnovi izražava bojazan da će Biblija kao *umjetnina* biti okljaštre-na, na morfosintaktičkoj pa onda i na leksičkoj razini, i to prije svega zbog izostavljanja *starijih jezičnih stanja* (aorist, pluskvamperfekt). (...)

Imalo bi se tu što-šta prigovoriti Mrkonjićevom osvrtu. Možda i nije toliko bitno da se Mrkonjić *"ne bez zlobe"* veseli tome kako će se ovi *"kreatori nove Biblije znojiti od napora"*. Je li ovdje riječ o 'zlobi' samo kao figuri, da bi se eventualno naglasila stručnost, strukovna i jezična briga oko novog hrvatskog biblijskog prijevoda, ili se stavlja pod znak pitanja jezična i stručna kompetencija prevoditelja ovog hrvatskog prijevoda Biblije. Možebitno je toj 'zlobi' razlog i taj što se kreatori nove

Biblije, među koje se i sam smijem skromno ubrojiti, nisu s njime savjetovali? Sve su to sada ipak sporedna pitanja, ali se nekako nameću. Ono što se ipak čini spornim jest pogled u samu narav Svetoga pisma. Navedeni tekst naime izražava strah od eutanazije književnosti i Biblije. Jer bi kako kaže autor ovog osvrta, hrvatska književnost mogla biti *"eutanazirana po Zovkićevu receptu"* (Mrkonjić). A možda se zapravo ipak radi ne toliko o eutanaziji hrvatske književnosti koliko o eutanaziji Biblije kao Svetoga pisma. (...)

Autor o novom hrvatskom prijevodu Biblije govori ističući jezikoslovnu i stilističku tematiku. Njegova skrb da se pazi na Bibliji karakterističan stil, legitima je i u mnogočemu opravdana. No, on na više načina želi dati do znanja i ovo: *"Što ostaje od Biblije ako joj se oduzme njezin karakterističan stil i zamjeni drugim, stilski neutralnim i neobilježenim? Odgovor prepuštam čitaocu"* (Mrkonjić, 69). Prije svega, teško se uopće može govoriti o tome i iznjedruti nešto što je *"stilski neutralno"*. I takav biblijski nekarakterističan stil opet će imati neka svoja stilska obilježja. Uz opravdani naglasak o važnosti biblijskog stila, želimo se samo nadati, da i nakon ovakvih ili onakvih stilističkih intervencija i promjena, Biblija će i dalje ostati Božja Riječ. Nadamo i tvrdo vjerujemo da će upravo to ostati od Biblije, pa ne bi trebalo reći: *"Što ostaje od Biblije ako joj se oduzme njezin karakterističan stil"*. (...)

Mrkonjićev program 'zaštite' Biblije, kao umjetnine, čini mi se nemogućom misijom. Iz dva razloga. Prvi je razlog taj što se metodom konzervacije nastoji 'ukonzervirati' nešto živo, a Bibliju smatramo živom Božjom Riječi. Drugi je nastojanje na morfosintaktičkoj razini starim vremenskim oblicima (aorist, pluskvamperfekt); postpozicijama; na leksičkoj razini zadržavanjem arhaizama i biblizama, jednim potezom riješiti pitanje biblijskoga prijevoda. Ali isto tako tim istim jednim potezom Bibliju odmaknuti od vjerničkog puka i "prosječnog čitatelja". Osim ako je primarni zadatak očuvati umjetninu od korisnika? Treba li se u onda to ime apriori zalagati za visoki stil i arhaičnu leksiku? Još je sveti Pavao apostol, odlučio kršćanima u Korintu doći pristupačnim rječnikom, on veli: *"ja, kad dođoh k vama, braćo, ne dođoh s visokim govorom ili mudrošću navješćivati vam Božje otajstvo"* (1Kor 2,1). Hoćemo li u tekstu Isusovog Govora na gori, govoriti da se *"Ne žeže svijeta da se stavi pod varičak"* (Mat 5,15; Rupčić). Ili bismo ovdje mogli i 'pali-

ti' (svijeću) i staviti je pod 'posudu'? Hoće li Biblija biti više sveti tekst ako *"užijemo svijecu"* i stavljam je *"pod varičak"*. I pod cijenu da velika većina čitatelja i ne zna što je 'varičak'. Reći će netko, neka se onda potruže, založe i potraže. Možda i to! Ali što bi se dogodilo da *palimo* svijecu i stavljam je pod *posudu* (lonac)? (...)

Kada smo već kod spominjanja retoričkih pitanja, evo kako Mrkonjić pita i odgovara. Prvo on pita, *"u čemu je problem?"*. Potom i odgovara: *"Osnovni spor između nas koji bismo se mogli nazvati pobornici i autori Zagrebačke Biblije i pobornika Biblije Hrvatskog biblijskog društva (HBD) u tome je što Bibliju ne smatramo upotrebnim tekstom, nego umjetninom"* (Mrkonjić, 69). Pri tome on ni u jednom dijelu nije razjasnio što bi to imalo za značiti ovo: *"upotrebnim tekst"*. Zar ima i *'neupotrebnim tekst'*?

Kamen spoticanja čini se nisu ipak toliko jezikoslovna pitanja i jezični sporovi nego esencijalna narav Biblije. Je li Biblija uporabni tekst ili umjetnina? U kontekstu novog biblijskog prijevoda autor ovog osvrta trebao je pažljivije odvagnuti i pročitati neke pretpostavke prevoditeljskih načela biblijskog prijevoda i HBD-a. Ali i činjenicu da postoje razni tipovi biblijskih prijevoda. Predstavljajući program i načela novog hrvatskog prijevoda, u svom tekstu *"Lingvističke teorije prevodenja..."* Božo Lujić, osim što izlaže o načelima biblijskog prevoditeljstva, on tamo pojašnjava i stavove Hrvatskog biblijskog društva i novi hrvatski prijevod. Nije stoga mudro donositi paušalne zaključke temeljem naslov nekog teksta, kao: *"moglo bi se zaključiti već iz programskog naslova teksta Mate Zovkića"*, i temeljem Zovkićevog osvrta na *"usiljene aoriste i imperfekte"* pa onda to cinički proglasiti *"Zovkićevom dosjetkom"*(?).

Ono što (Mrkonjiću) ostaje kamena spoticanja i predmet spora jest činjenica što bi ovaj prijevod želio biti usmjeren prema čitatelju. I to *prosječnom* čitatelju! Zbog toga i dijelomično, izostavljanjem starijih glagolskih vremena. Što je sporno u tome da Biblija bude usmjerena prema (prosječnom) čitatelju? Imamo hrvatskih prijevoda (osobito što se tiče Novoga zavjeta) koji nisu usmjereni samo prema tom (prosječnom) čitateljstvu i snažnije čuvaju karakterističan biblijski stil.

Ne stoji, niti prijeti opasnost da će doći do eutanaziranja književnosti. Postoji pak realna opasnost da se eutanazira Biblija

kao živa Božja Riječ, a za hrvatski kršćanski puk to bi u mnogočemu bilo pogubnije. (...)

Sava Dautović: *Tito i Sloba u poetskim ekstazama; Udvorička književnost kanonizovana je za vreme Broza, a izražajno obogaćena pod Miloševićem; Spisak autora je zaista impresivan: Jure Kaštelan, Slavko Janevski, Vladimir Nazor, Miroslav Krleža, Branko Ćopić, Oskar Davičo, Erih Koš, Mihailo Lalić, Miodrag Bulatović, Slobodan Marković, Dušan Radović, Milovan Danajlić...*, *Danas*, Beograd, 2. 8. 2010.
URL: http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/terazije/tito_i_sloba_u_poetskim_ekstazama_14.html?news_id=196332

Tekst o udvoričkoj književnosti u Srbiji, uvodno o tematu *Povijest u stihovima*, br. 11-14:

“Udvorička književnost, kao stari književni žanr, u novije vreme bi u Evropi brže izumrla da nije srpskih pisaca i intelektualaca. U dve poslednje decenije 20. veka oni su je preporodili i udahnuili joj nov vitalizam. Začeta u ratu, kanonizovana i usavršena za vreme Brozovog totalitarizma, nastavljena je i izražajno obogaćena pod Miloševićem. (...)

Književni i politički motivi naveli su i glavnog urednika zagrebačkog časopisa *Gordogan* Branka Matana da započne opsežan i višegodišnji istraživački rad na tematu *Povijest u stihovima* u čijem su središtu udvoričke, ali i ‘protupjesme’ o Franji Josipu I, Petru Karađorđeviću, Stjepanu Radiću, Lenjinu, Staljinu, Vlatku Mačeku, Aleksandru Karađorđeviću, Petru II Karađorđeviću, Anti Paveliću, Josipu Brozu Titu, Slobodanu Miloševiću, Franji Tuđmanu, Ivici Račanu i Stipi Mesiću te o političkoj prirodi i posledicama režima koje su oni personifikovali. Odavno je najavljen izlazak ‘odeblje knjige’ prikupljenog materijala, a dok se to čeka publikovana je u *Gordoganu* njena skraćena verzija povodom koje je Matan, između ostalog, rekao nešto što vredi za čitav njegov projekt: ‘Glavni poticaj bila mi je želja da se barem malo pomogne u tzv. suočavanju s prošlošću. Hrvatska ima dvije grozne baštine, život u dva totalitarizma. Međutim, u ovih 19 godina ništa se ozbiljnije nije dogodilo, ljudi koji vode zemlju ponašaju se kao da nemamo prošlost kakvu imamo. Kao da smo odavno obavili svoju denacifikaciju, deustašizaciju, kao da smo se odavno pogledali u zrcalu svojega holokausta, židovskoga, romskoga i srpsko-

ga, u zrcalu svojih socijalističkih zločina, kao da možemo preskočiti svoju sjenu.’

Deo ovakvih, i nekih drugih suočavanja s prošlošću odvija se sa istim ili sličnim mukama i u Srbiji, a najsnažniji otpori im dolaze upravo iz onih intelektualnih krugova koji su svojom rečju i perom krivotvorili istoriju, uzdizali i veličali novog vožda, raspirivali mržnju i nacionalizam, stvarali ratnohuškačku atmosferu, opravdavali zločine i njihove inspiratore. Matan još kaže da u hrvatsku javnost - unutar minijature kojom se počeo baviti - pokušava uneti barem malo čistog zraka, pomoći da se vidi da nismo svi podjednako okaljani ni jednako nevinu, pa, na kraju, ni odgovorni. Kako je obuhvatio čitavu galeriju ličnosti značajnih za hrvatsku, srpsku i jugoslovensku istoriju 19. i 20. veka, prirodno je što ga je zanimalo ima li literature o istoj tematici i izvan Hrvatske. Pošto se obaveštio, rezignirano će konstatovati: ‘U susjednim zemljama objavljene su tri zbirke pjesama na temelju istraživanja sličnih mojima. Međutim, posrijedi su - na žalost - dosta površni radovi, brzoplete improvizacije proizvedene na valu povišenih osjećaja s kraja osamdesetih godina.’

Dve od knjiga na koje misli objavljene su u Srbiji, treća u Sloveniji. No, nasuprot deficitu takvih zbirki, u Srbiji je upravo, istih osamdesetih, nastao suficit, odnosno prava inflacija knjiga u kojima se Tito uznosi u poetskim i proznim sočinjenijima. Da se podsetimo samo na neke. Najmonumentalnija je *Tito, čovek, i drug, i voda* (Beograd, 1977), koju su priredili Vladimir Jovičić i Blagoje Jastrebić, u likovnoj opremi Eda Murtića. U predgovoru pod naslovom *Tito - tvorac revolucije i nepreusšno vrelo nadahnuća*, Tome Momirovski, posle razmatranja i visoke ocene odabranih priloga, konstatuje da je o Titu ‘pisano mnogo i u svim formama’, postavlja pitanje da li može da se napiše i roman, pa, dajući potvrđan odgovor, zadržuje svoju i nove književne generacije da nastave tragati za novim inspirativnim vrelima u Titovoj biografiji.”

(an): *Predstava “CEFAS” večeras premijerno u &TD-u, Studentski centar* (portal), 30. 9. 2010. (kratki spomen knjige Josipa Horvata *Pobuna omladine*)
URL: <http://www.sczg.hr/default.php?id=news&newsID=2841#news2841>

Prvi u nizu odjeka na predstavu *Cefas* autora Damira Bartola Indoša i Tanje Vrvilo, koprodukcija *Teatra &td, Kuće ekstreme*

mnog muzičkog kazališta i festivala Perforacije, praizvedba 30. rujna 2010. Autorima je osnovni poticaj na koncipiranje predstave bila Horvatova *Pobuna omladine* te temati posvećeni Horvatu i nacionalističkoj omladini objavljeni u svescima 6, 7-9. i 10. U većini tekstova objavljenih o predstavi, ili uz nju, spominjao se Josip Horvat i *Gordogan*.

Nataša Govedić: *Retročanstva, Zarez*, 12/2010, br. 293, 14. 10. 2010, str. 34. (kratki spomen u kritici predstave *Cefas*: “Pomislili bismo da takva zbirka heterogenih povijesnih dokumenata /za koju je ipak najzaslužnije Matanove uređivanje Horvatove knjige *Pobuna omladine 1911-1914* u izdanju *Gordogana*/ ne može biti kazalište, ali u slučaju predstave *Cefas* ono to potresno jest, upravo po načinu na koji možemo govoriti u užasnoj, finalnoj, upravo performerskoj *finalnosti* dokumenta, kao traga kojim se ‘priča’ pretvara u dokaz. Ili relikvijiu. Ili presudu. Ili naprosto u neporecivi trag proteklog vremena. Udarac vremena po tkivu našeg trajanja. Ožiljak. Štoviše, ožiljak pogubljenog revolucionarnog zajedništva.”)

Kim Cuculić: *Povijesna epizoda koja priziva sadašnjost, Novi list*, 18. 10. 2010.
URL: <http://www.webstilus.net/content/view/15910/86/>

O predstavi *Cefas*, uz ostalo:

“Jedan događaj iz hrvatske prošlosti nameće pitanje je li otpor moguć danas i gdje su te revolucionarne snage društva koje bi se suprotstavile teroru moćnika? (...)

Ishodište predstave *Cefas* jedna je povijesna epizoda - neuspješni atentat na bana Cuvaja u doba Austro-Ugarske Monarhije. U njemu su, potaknuti uspjehom dačkih štrajkova, idejno i praktično sudjelovali mladi ‘valaši’ - skupina ondašnje napredne omladine, srednjoškolača i mladih književnika. Predstava rekonstruira i dekonstruira taj isječak vremena, evocirajući tragične žrtve, sudski proces i zatvorske kazne koje su uslijedile. Spomenuti dački literarno-revolucionarni ispad prerasta u mogući simbol prve pobune mnoštva protiv Imperija. Jedan događaj iz hrvatske prošlosti navodi na razmišljanje o današnjem vremenu, odnosno nameće pitanje je li takva vrsta otpora i pobune moguća danas i gdje su te revolucionarne snage društva koje bi se suprotstavile teroru moćnika?

Nakon atentata, očekujući vlastito hapšenje, tada devetnaestogodišnji August Cesarec zapisao je: 'Danom 8. lipnja 1912. Hrvatska je stupila u Evropu'. Njegove riječi danas možemo shvatiti jedino kao povijesnu ironiju. Sama predstava *Cefas* zamišljena je kao neka vrsta zvučne karte, nešto između koncerta i brehtovskih efekata začudnosti. Ozvučeni prostor scene zatvara željezni tlocrt Cesarčeve zatvorske skice u kraljevskoj kaznionici u Mitrovici, dok neozvučeni prostor otvara tajnu dačku republiku na teritoriju ljetnikovca s vinogradom u Stenjevcu - Stenjevačku republiku."

Bojan Munjin: *Junaci nulte generacije, Novosti*, Samostalni srpski tjednik, Zagreb, 11/2010, br. 566, 22. 10. 2010.
URL: <http://www.novosti.com/2010/10/junaci-nulte-generacije/>

O predstavi *Cefas*:

"Nova predstava Damira Bartola Indoša pod nazivom *Cefas*, nastala u suradnji s Tanjom Vrvilo u Teatru &TD, posjeduje sve kvalitete zrelosti jednog avangardnog autora kojeg ne napuštaju društveni angažman i svježina ni nakon 35 godina rada. Njegovo Kugla glumište imalo je razne, tvrde i meke faze u svom djelovanju, ali Indoš je uvijek ostao vjeran radikalnom scenskom izrazu i intelektualnoj nepokornosti. Predstava *Cefas* govori o prvim političkim atentatorima na ovim prostorima, ali Indoša i njegov ansambl zapravo je zanimao duh pobune u mediokritetskom društvu kakvo je naše. (...)

Važna odrednica ove predstave je arhivsko istraživanje. Autorski tandem Indoš-Vrvilo proučio je u pripremi predstave gomilu dokumentarnog materijala vezanog uz ono vrijeme: od zatvorskih pisama Augusta Cesarca i prozno poetskih radova Čerine, Kamova i Krleže, preko anarhističkih spisa Augustea Blanquija, do suvremenih tekstova Antonija Negrija. Korištena je i odlična knjiga o tom vremenu, *Pobuna omladine 1911-1914* Josipa Horvata, koja je ugledala svjetlo dana zahvaljujući časopisu *Gordogan* i Branku Matanu. Ta povijesna napeta rekonstrukcija pulsira u predstavi *Cefas*, ali ona ovoj izvedbi daje i presudnu oštricu aktualnosti."

DB INDOŠ • EKSTREMNO MUZIČKO KAZALIŠTE / TEATAR ITO / PERFORMACIJE

CEFAS

"Danom 8. lipnja 1912. Hrvatska je stupila u Evropu."
August Cesarec

Autori: Damir Bartol Indoš i Tanja Vrvilo
Su-govornik: Vilim Matula
Aktori: Vilim Matula, D.B. Indoš, Tanja Vrvilo
Nikolina Majdak, Adriana Jospović, Kate Marušić
Kompozitori i klaviri: Damir Prca Kačka, Miroslav Manojlović
Fotografije, novine, pozivnice: Ratko Mavar
Katalog: Milan Manojlović - Mance
Stručni suradnik: Branko Matan
Promo fotografije: Damir Žižić
Suradnica za songove: Heda Gospodnetić
Atleški pokret: Filip Rak

Izvori: Josip Horvat Pobuna omladine 1911.-1914. (priredio Branko Matan, edicija Gordogan), Ostavština Augusta Cesarca - zatvorska pisma 1912.-1913., Optužnica kraljevskog državnog odvjetništva u Zagrebu, Janko Polić Kamov Klin se klinom zabija, Vladimir Čerina U gradu cinika, Miroslav Krleža Atentati, Michael Hardt i Antonio Negri Imperij, Ivan Čičtchejev Formular za novi urbanizam, Guy Debord O prolasku nekoliko osoba kroz prilično kratku jedinicu vremena, Louis Auguste Blanqui Vječnost kroz zvijezde, novine Pokret 1912., omladinski list Val, Zora Rukić Iz dnevnika jedne djevojčice, Krafterwerk Minimum Maximum, Juri Sequens Atentat.

Premijera: 30. rujna 2010. u 20h

TEATAR&TD

Pozivnica na premijeru predstave *Cefas*, 30. 9. 2010.

PROPAGANDNA FOTOGRAFIJA KOJA SE PRODAVALA U KORIST JUKIČA I DRUGOVA STENJEVAČKE REPUBLIKE

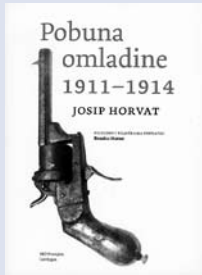
**Milica Semelic
(Jukičeva draga)**

"Nijesam znala, da Luka kani
počiniti atentat na kr. komesara,
ali da sam sve znala, ne bi ga odvraćala."

Razglednica iz 1921.

Biblioteka Gordogan

Mala edicija

Josip Horvat:
*Pobuna omladine
1911-1914*

Cijena 100 kn
Objavljeno
sredinom listopada
2006.
U suizdavaštvu sa
Srpskim kulturnim
društvom
Prosvjeta.

Nenad Ivić: *Napulj
i druga imaginarna
mjesta*

Cijena 120 kn
Objavljeno
sredinom srpnja
2009.

Velika edicija

Stanko Lasić:
*Pogledi i
istraživanja, sv 1-2*

Svezak 1: *Članci,
razgovori, pisma*
Svezak 2: Branko
Matan-Stanko
Lasić: *Bibliografija
Stanka Lasića*

Cijena 130 kn po
svesku
Objavljeno
sredinom rujna
2004.

Nažalost, bez ilegale

*Što se točno dogodilo u jesen 1996.
kada su mi Tuđmanovi carinici na
granici kod Bregane oтели 65 000 \$*

Srdan Dvornik

U broju 15-18 ovog časopisa objavljen je moj komentar prikaza djelovanja Instituta Otvoreno društvo - Hrvatska (*Na zatvorenoj strani otvorenog društva*), s ovim popisom pod slikom: "Srdan Dvornik godine 1996, snimljeno u prostorijama Instituta otvoreno društvo - Hrvatska u Hebrangovoj 21, iznad Dvornika rad Borisa Bučana. Novinarima i fotoreporterima Dvornik je postao posebno zanimljiv u jesen 1996, nakon što ga je policija uhvatila na graničnom prijelazu kako ilegalno prenosi Sorosevih 65 000 \$". Sve se u toj kratkoj bilješci slaže sa stvarnim događajima, osim riječi "ilegalno". Ako se riječ čita kao "nezakonito", što joj i jest točno značenje, ona netočno opisuje situaciju: U unošenju spomenutog (ili bilo kojeg drugog) novčanog iznosa u zemlju nije bilo ničega nezakonitog, tj. takvo prenošenje nije bilo ničim zabranjeno. (Zabrana je došla kasnije, no o tome ćemo malo niže.) Nije bilo nezakonito niti prenošenje (točnije, unošenje) bez prijave - ni to propisi nisu tražili.

Ako se pak riječ "ilegalno" čita kao "potajno", što joj nije pravo značenje, ali je s njome sraslo jer se nezakonite radnje obično obavlja tako da ih baš svi ne vide, ona ni tada nije primjeren opis događaja. Tog jesenjeg dana (ne sjećam se kojeg, ali bila je vrlo kasna jesen, a možda i početak zime) 1996., kada sam svojim autom kod Bregane ulazio iz Slovenije u Hrvatsku, na pitanje graničnog službenika imam li što prijaviti odgovorio sam "Mislim da nemam", jer po onome što sam znao nije postojala obaveza prijave novčanog iznosa. Službenik se odmah bacio na detaljno pretraživanje automobila, počevši od skrovitih uglova prtljažnog prostora, da bi tek na kraju tog napornog posla ustanovio da na stražnjem sjedištu, potpuno vidljivo, leži vrećica s novcem. Nalaz je s veseljem popraćen u državnim i inim medijima, državna je televizija već na mjestu događaja imala pripremljenu kameru i u svojem večernjem izvještaju objavila da je "otkriven kanal ilegalnog unosa novca radi financiranja Sorosevih aktivnosti u Hrvatskoj".

Ispostavilo se - doduše mnogo kasnije - da nikakvog ilegalnog unosa nije bilo, i sud je naložio državi da nezakonito (iliti ilegalno) zaplijenjeni iznos vrati vlasniku - s kamata

kao da je bio oročen na cijelo to vrijeme od par godina. Ako je i bio otkriven kanal nekog ilegalnog prenošenja, to se odnosilo na nezakonito prisluškivanje, doušničko špijuniranje ili neku sličnu 'tehniku' kojom je tko zna koja (obavješ)tajna služba doznala vrijeme i mjesto kada ćemo se ja i ta intrigantna svota pojaviti na granici - jer kako bi se inače HTV-ove kamere baš tada 'slučajno' našle na tom mjestu i u to vrijeme (kad nije bilo prometne gužve i sličnih vrijednih povoda u kojima televizijske ekipe ljudima što čekaju na granici postavljaju uvijek isto epohalno pitanje idu li na odmor i muči li ih gužva), i zbog čega bi nesretni carinski službenik, umjesto da pogleda papirni omot vidljiv na sjedištu, krenuo u potragu za nečim 'ilegalnim', pa onda, jeltе, i skrivenim?

Bilo pa prošlo, ali kad smo već otkopali temu, čitateljice i čitaoci će biti razočarani ako ipak ne saznaju što je ta lova, makar i legalno, radila tada i ondje. Jednostavno: Kada je te jeseni, razljučen velikim demonstracijama podrške Radiju 101, a jamačno dodatno oneraspoložen i raznim drugim simptomima i dijagnozama, rahmetli Tuđman sa svojom svitom započeo kampanju protiv raznobojnih vragova i judoškudaških pripuza, u Institutu smo s više strana dobili savjet da veće iznose novca namijenjenog radu IODH ne držimo u Hrvatskoj, jer u toj zemlji uzorite pravne sigurnosti nikad ne znaš kad će na neki predsjednički mig neovisno pravosuđe naći kvaku da zamrzne račun ili konfiscira ono što se na njemu nađe. Otvoren je - legalno - nerezidentski račun u nedalekom gradiću s druge strane granice, tako da se po potrebi moglo u gotovu donijeti iznos potreban za rad. Kako je IODH bio predstavništvo strane pravne osobe, mogao je - po važećim propisima - slobodno raspolagati svojim novcem, uključujući stranu valutu.

Država je i sama izvukla neke pouke kojima je priznala da za svoju spektakularnu akciju tada nije imala pravnu osnovu, pa je već početkom sljedeće, 1997. godine uvela limit na gotovinske iznose koje se bez prijave smije prenijeti preko granice, a zabranila je i dalje registriranje predstavništava stranih pravnih osoba koje se ne bave privrednom djelatnošću. U preregistriranju postojećih to je dovelo do još nekih nesporazuma koji bi bili zabavni da nisu pokazali tragičnu nekompetentnost aparata za provođenje zakona (da ne govorimo o tome da još dugo, dugo za hrvatski pravni sistem nešto takvo kao inozemna fondacija naprosto nije postojalo), ali to je već d(r)uga priča.

Errata

U prošlosti svesku časopisa na str. 29, u bilješki o piscu u memoarima Darka Suvina *Slatki dani, strašni dani*, pogrešno stoji da je Miroslav Suvina, otac Darkov, umro 1992, umjesto točnoga podatka da je umro 1994.

U Suvinovu nekrologu Bogdanu Jerkoviću na str. 202, u sredini desnoga stupca, pogrešno se kaže da je "scena zagrebačkih purgera" iz Jerkovićeve režije Krležina *Michelangela*, točno je da je iz *Kraljeva*.

U bilješki pod naslovom *Yale Press ograničio akademsku slobodu* objavljenoj na str. 171. uz ime Cary Nelson pogrešno je navedeno da je posrijedi *predsjednica* Američke udruge sveučilišnih nastavnika. *Cary je muško* ime te je trebalo stajati *predsjednik*.

Traže se ženski rukopisi

Oglas: molba za pomoć

Marija Ott

Stari bakin dnevnik stoji vam prašan na tavanu i žao vam ga je baciti? Ili ga čuvate kao obiteljsku dragocjenost? Nemojte ga baciti, dopustite da ga i mi pročitamo. Za znanstveno istraživanje tražimo neobjavljene ženske dnevničke, memoare, uspomene, autobiografije. Zanimaju nas autentični rukopisi žena iz prošlosti - starih ili mladih, udatih ili neudatih, zaposlenih ili nezaposlenih, neukih ili visoko obrazovanih; svako je iskustvo važno. Sadržaji rukopisa koristit će se isključivo u znanstvene svrhe, i neće biti citirani bez dozvole autora ili nasljednika. Tekstovi se prema dogovoru mogu vraćati. Rukopise (ili fotokopije) pošaljite na adresu: Centar za ženske studije, Dolac 8, 10 000 Zagreb. Ili nazovite 091 548 5445, Marija Ott.

Kako je to bilo biti

Neven Jovanović o knjizi Napulj i druga imaginarna mjesta *Nenada Ivića*

Upozorenje: autor ove knjige moj je kolega; na istoj ustanovi zarađujemo kruh svagdašnji. Urednika ove knjige, opet, iznimno cijenim, i već sam pozitivno ocijenio nekoliko naslova koje je on priredio. Ukratko, da ne smatram da je knjiga dobra i važna, zbog pristojnosti bih (i kukavičluka) o njoj radije šutio.

Napulj i druga imaginarna mjesta Nenada Ivića okuplja njegove "kako smo to s podsmijehom nazvali, *Kleine Schriften*" (kaže sam u uvodu): sedamdesetak kraćih ogleada, prikaza, tekstova s povodom, razgovora. Nastajali su u tridesetak godina između 1980. i 2007; govore o društvu - vrlo često hrvatskom -, o knjigama, o pisanju. Najviše o pisanju povijesti.

Funkcija pas

"Čitam Marka Aurelija. Okrećem glavu od knjige. Pas sjedi sklupčan na svojoj ponjavi i uporno me promatra." Prvi dio *Napulja* čine tekstovi koje pokreću motivi poput psa iz citata (do konca ogleada on će postati "funkcija pas"), poput Konstantinova zlatnika, Dioklecijana i onoga što je on prigodno nama, moralističkih pouka kardinala Bozanića, sitnog sukoba na fakultetskoj porti, tekuće sveučilišne reforme. Ti motivi potiču na potragu za značenjem, katkad poetsku - Ivićevo se pjesničko zaklanja u implikacije, u točke-zareze i kontrapunkt, enigm i kruženje oko centra koji se pažljivo ne kartografira - a katkad jetku do sarkazma: "Bolonjska reforma, onako kako se kod nas shvaća, ide u dva smjera: prvo, sužava prostor izgradnje individualnosti, pakirajući je u veličinu sms-poruke. Drugo, u konačnici ne nudi mjesto otvorenosti već repertoar (prilično bijedan) uloga za igranje života."

Slijedi dio "poteza kistom" o piscima, redom francuskim, ali s J. M. Coetzeeom na kraju. *Dunavski peljar* Julesa Vernea biva akrobatski preinterpretiran: pogovor knjizi iz omladinske biblioteke izažimlje iz priče o puistolovini na Dunavu "devetnaestostoljetni san" o zajedništvu, maštanje o davnini, o jeziku i prozirnosti ("Valja znati čitati"). Victor Hugo, uzred standardne bio-bibliografske crtice, izranja kao vinovnik senzualne, erotične uspomene: "bijaše ljeto, jedno od onih vrelih ljetnih popodneva kad zatvoreni u sobi gle-

damo kako zasljepljujuće zrake probijaju zaslonu prozora a kamen pleše na suncu, kad smo previše tromi da sidemo na plažu ali i previše uzbuđeni da zaspimo, kad se laćamo knjige i čitamo bez prestanka, zaboravljajući disati, dok znoj ostavlja tragove na jastuku"; Marguerite Yourcenar i *Hadrijanove uspomene* pokazuju se iznimno važnima: to je razmišljanje o povijesti kakvo Ivića zanima.

Ružna vulgata

Scripta volant trećega dijela prikazi su knjiga koje - slično *Hadrijanovim uspomena* - na razne načine spajaju književnost i povijest. Ivić prikazuje Villona u izdanju Vojmila Rabadana (1978), *Ecovo Ime ruže* (1980). *Glumčeva ratna zapamćenja* (1987) Ljudevita Galica - koji se početkom Drugog svjetskog rata iz Valjeva vraća u NDH, potom odlazi u partizane - prepoznata su kao biser domaće umijeća sjećanja: dugo promišljano svjedočanstvo čovjeka koji vidi onkraj crno-bijelog, koji pobjede i ideje doživljava kroz druge ljude, nudi alternativnu "ružnoj vulgati" desetljećima brušenih subnorskih formula o Drugom svjetskom ratu i NOB-u ("sve je jednostavno: patili smo i pobijedili ih, neprijatelji su zli i šta se sad tu ima puno misliti"). U umijeću sjećanja okuša se i vojvoda od Saint Simona, velikaš na dvoru Louisa XIV, "Kralja Sunca" (Ivić prikazuje francusko kritičko izdanje u Bibliothèque de la Pléiade iz 1983, napominjući da "za sada u nas postoji samo djelomični prijevod *Memoara*"): vojvoda, patološki zainteresiran za svoj status na dvoru, prikupljene glasine i tračeve iznosi vodopadom riječi na kojem će Proust izgraditi osnove svog stila (bili bismo rado vidjeli primjer Saint Simonove rečenice). Treći je umjetnik sjećanja Elias Canetti - prikazan *Špašnim jezikom* u prijevodu Zlatka Crnkovića - umjetnik mnogostrukih identiteta bez tragike i jadikovanja, žongler jezicima (u kući Canettijeva djeda u Bukovini govorilo se sefardski španjolski, bugarski, turski i armenski, njemački i engleski) i - pripazite na sve ove stupnjeve - tumač vlastitih sjećanja na djetinjstvo.

Preko ogleada o povijesnoj fikciji romana biografije-pastiša Petera Ackroyda o Oscaru Wildeu i *njegovu* samooblikovanju (iz 1984) silazimo, međutim, u "donji svijet" loše povijesno-dokumentarističke fikcije i falcije: Kunderina *Nepodnošljiva lakoća postojanja* (sarajevsko izdanje iz 1985) za Ivića je već viden kičasti filozofski esej, no ipak počašćen parodičnim "kratkim sadržajem"; *Wonderland* Marinka Koščeca (2003), roman *a cleft* o zagrebačkom Filozofskom fakultetu, dosadno je trivijalan, i tako suprotstavljen zani-

mljivije trivijalnom *Forsiranju romana reke* Dubravke Ugrešić o istome fakultetu; *Povijest hrvatske književnosti* (2003), izdanje s kioska Slobodana Prosperova Novaka, nepažljivo je sročeno privid erudicije usmjeren na vašarski vanjski efekt, dok *Dioklecijan* Veljka Barbierija (2006) nije čak ni privid, već na-prosto *ne dovodi ništa u pitanje*, ne osporava, ne mijenja ni autora ni čitatelja, isporučujući ponovo uvijek poznati ishod - te nas tako vraća "ružnoj vulgati".

Srednji vijek za narod hrvatski i srpski

Posljednji je, najopsežniji, dio *Napulja* o historiografiji *sensu stricto*. Ivić je vidi kao jednu humanističku znanost koja bi mogla biti nešto drugo nego što trenutačno jest. Prikazujući knjige Emmanuela Le Roya Laduriea, Georgesa Dubyja, Marca Blocha, Jacquesa Le Goffa, Paula Veynea, Georgesa Dumézila, Carla Ginzburga, Bronisława Geremeka, Petera Browna, G. W. Bowersocka - prikazujući te knjige u trenutku kad su kod nas uglavnom neprevedene, kad je misao njihovih autora kod nas neregipirana - Ivić skicira "dru-gu" historiografiju, onu koja ga zanima. Hvatajući je u uzbuđljivom trenutku nastajanja, Ivić obavještava domaće čitateljstvo kako se može razmišljati o povijesti kao nizu slika i predodžbi, o povijesti kao smjenjivanju i postojanosti mentaliteta, o drugosti "malih" povijesnih stvari - onoga što nisu ni ratovi ni političke promjene ni klasni sukobi, onoga što "prave" povjesnice redovno guraju u privjeske rubrika "kulture i civilizacije".

Tri desetljeća koje *Napulj* obuhvaća uključuju, naravno, i uspon i ustoličenje ovako nagoviještenog "Novog historicizma". Većina imena s kojima je Ivić upoznao publiku danas su kanonski autori, na usnama i peru mnogog povjesničara koji odluči biti "moderniji". No puka odluka nije dovoljna, kao što nije dovoljan ni sam odabir teme; ocjenjujući knjige domaćih povjesničara koji su nudili "modernije" ili "drugačije" od "normalne" povijesti - književnost ili obične ljude (to su *Litterarum studia* Radoslava Katičića, iz 1998; *U gradu Svetoga Marka* Lovorke Čoralić, iz 2001) - Ivić ne nalazi laskavih riječi; ispit "hvatanja drugosti" polaže jedino - Natko Nodilo (*Stara vjera Srba i Hrvata*, 1885-1890, pretisak iz 1981; nedovršena i nikad ponovo tiskana *Historija srednjeg vijeka za narod hrvatski i srpski I-III*, 1899-1905).

Od meda ljepljivi prsti

Ivić piše asketski. Ne toliko u smislu "ustežanja" koliko u smislu "vježbanja". Traži od čitatelja da ga pomno slijedi, da pristane na igru pod Ivićevim uvjetima. Poput svakog

trenera, i Ivić nas često ljuti, nervira: mene, recimo, onda kad je samodostatan do granice oholosti ("ne volim svoje napisane tekste: znam što sam napisao i oni me ne iznenađuju"); "odbija me promatranje bilo čijeg života, psećeg ili ljudskog, *sub specie aeternitatis*" - ali iskupljuju ga prodori čulnosti: "poput školjke lagano otvaram usta i filtriram svijet oblažući riječima ono što me smeta ili veseli". Slijedimo li Ivića, međutim, preko svih kvrga i prepreka, odvest će nas do svijeta u kojem se znanošću - on bi možda rekao "tekstom" - *vrijedi* baviti, zato što se bavimo na jedini smislen način: potpuno pošteno i potpuno odano. Razmislivši o svemu, pročitavši sve, ne žureći, birajući u moru problema one koje se jedino isplati birati: najozbiljnije, najteže, najmanje rješive. *Napulj i druga imaginarna mjesta* svojevrsna su vježbenica humanističke znanosti *drugačije* od one koju trenutačno imamo. (Takva je znanost trenutačno u manjini - malo tko u Hrvatskoj piše poput Ivića, malo tko razmišlja o onome što njega muči - no ne treba nad tim puno cmoljiti; mnogo je štošta u Hrvatskoj u manjini.)

Napulj je važan po još dva momenta. Po knjigama i dilemama koje prikazuje, on je prozor u (neispriopovijedanu) duhovnu povijest hrvatskih osamdesetih; po historiografskim problemima koje zadaje - "koliko su Rimljani zanimljivi kad se istražuje njihova egzotičnost a koliko su dosadni kad se ponavlja tradicija *historia magistra vitae*"; "Mi jednostavno ne znamo što je, recimo u XVI. stoljeću, značilo biti Splitsanin, Zadrani, Hvaranin ili Dalmatinac i kakve je to lojalnosti, veze i neprijateljstva podrazumijevalo", "kako je to bilo biti doseljenik u Mlecima, raditi kao postolar, veslati na galijama ili biti kalafat u Arsenalu" - *Napulj* je prizivanje užitka u (povijesnom) tekstu koji bi nam se još i mogao desiti: da i na hrvatskom nademo "dodirnu točku s tim ljudima koji su kao i mi grickali masline, pili vino, imali od meda ljeppljive prste, borili se protiv oštrog vjetera i kiše koja zasljepljuje, ljeti tražili hlad pod platanama, uživali i mislili, starili i umirali."

Neven Jovanović: *Kako je to bilo biti, Zarez*, 11/2009, br. 267, 15. 10. 2009. (integralno)

Kvalitativno neujednačena zbirka

Nataša Govedić o *Napulju Nenada Ivića*

(...)

Ukoliko, pak, slijedim hijerarhiju čitatelja kako je postavlja Ivićeva knjiga, bojim se da bih prije završila u tim krokodilskim, negoli u hramskim prostranstvima Ivićeva literarnog grada. Čitatelji se, naime, kod Ivića dijele na one koji sva djela čitaju u originalima (poželjna *business class*), one koji svjetsku te posebno latinsku i francusku književnost čitaju u prijevodima i samim time nemaju pojma što čitaju (bijedna, nedoučena *economic class*) te one koji uopće ne čitaju (i ne lete). Ivić je profesorski strog i snobovski korektan oko jezičnih kompetencija: jako je nesklon prijevodima citiranih fragmenata tuđih tekstova, uvijek mu je pri ruci originalna formulacija na originalnom jeziku, strani autor smatra se *a priori* boljim od domaćega, strana knjiga motri se kao sveti, dok se domaća knjiga promatra kao jadnjakavi sugovornik (iznimka je visoko vrednovani teorijski opus Vladimira Bitija). U tome ima nekog arhaičnog, aristokratskog, altruističkog šarma, prema kojemu je stranac uvijek bolji od kolege, prijatelja i susjeda. Tko god živi u nacionalističkoj državi zbilja mora njegovati opesivnu ksenofiliju. Ali u Ivićevu tekstu ima hijerarhija koje mi se ne čine kozmopolitskima, a koje podrazumijevaju da je čitanje u prijevodu samo po sebi "lošije" od čitanja originala. (...)

Nisam slučajno spomenula pustolovinu. Ivić je veliki ljubitelj ne samo žanra pustolovne književnosti, kojoj posvećuje jedan od najškolskije i najmanje maštovito napisanih tekstova unutar zbirke (*Peljanje uspomena: Jules Verne*), nego i samog kinetičkog užitka putovanja krajolikom, točnije rečeno uvijek novim konturama divlje gradske prirode, otkrivane biciklom ili vlastitim, trkačkim nogama. Tu nema hijerarhija: grad i njegov istraživač prožimaju se do pulsiranja zajedničke percepcije; jedne slobodonosne protočnosti. Citiram: *Trčanje je kontrolirana erupcija prošlosti u sadašnjost stoga što njegovi ritmovi nose sa sobom čarolije davnog svijeta začaranog na ljudsku mjeru koji se cijepi na oživljeno djetinjstvo i mladenaštvo; modernističko je stoga što musavost i tjeskobu življenja razbija na niz savladivih izazova. Ovaj najosobniji, meni svakako najdraži esej čitave knjige (*Trkači*), nije samo pohvala gibanju, nego i mogućnost neke vrste autoportreta: *Trkač doista trči začaranom srednjovjekov-**

nom šumom, ali, za razliku od viteza u potrazi za Graalom, on taj kalež koji će raščarati šumu nikad ne smije naći; on je uvijek Lance-lot i nikad Galahad; za njega uvijek postoji pusta zemlja netrčanja, vrlo blizu, iza zaokreta ili na vrhu brda. Ivičev senzibilitet i retorička sposobnost da piše krajnje "suzdržane", koliko i značenjski kompleksne, u najboljem smislu pjesnički virtuozne rečenice, definitivno su razlog zašto Ivičevu knjigu nisam mogla ispustiti iz ruke, tegleći je (457 str.) i čitajući po netrčaćim autobusima i tramvajima. (...)

U najboljoj esejističkoj tradiciji nedostižno sarkastičnog Gorea Vidala, Ivić govori protiv patriotskih nepismenosti i nepismenog patriotizma, na ovaj način stvarajući mnogo više od onoga što sam ironično naziva svojim "salonskim komunizmom". Tekstologija je definitivno angažirano zanimanje, borba za precizno uvažavanje i repositioniranje kako tuđih glasova, tako i njihovih odjeka, u čemu je Ivić jedno od prvih hrvatskih pera. (...)

Općenito je *Napulj* kvalitativno neujednačena zbirka tekstova (trideset godina pisanja može si dopustiti i čvršće kriterije izbora). Mali dio materijala kao da je preuzet iz klasičnog seminarskog rada na zadanu temu (uključivši tu i natuknice), poput *Književnosti i politike u srednjem vijeku* ili eseja *Emile Zola između prirode i utopije*. Veći dio knjige, međutim, obilježavaju vrsna, pa i polemička autorska positioniranja, poput tekstova *Ne-podnošljiva banalnost pisanja: Milan Kundera ili Roman za one koji ništa ne čitaju: Marinko Koščec*. (...)

Puni potencijal Nenada Ivića kao tekstologa vidi se onda kad ga obuzme ljutnja i kad počne *zahtijevati* od autora i tekstova istu ozbiljnost erudicije koju očekuje (i isporučuje) od samoga sebe. Primjerice, u tekstu o

01 Neobično je da autoricu nitko od njezinih kolega, urednika *Zareza*, nije prije objavljivanja upozorio da ispravi barem ovaj, najdrastičniji primjer nesnalaženja u temi o kojoj piše. Primjer u kojem recenzentska nekompetencija poprma pomalo komične dimenzije.

Posrijedi je Ivičev tekst čiji naslov glasi: *Univerzitet: stuff the dreams are made of*, u knjizi se nalazi na stranicama 44-49. (a poznat je i čitateljima časopisa s obzirom da je objavljen, s istim naslovom, kao uvodnik u broju 11-14, 2007, str. 15-17). Kako je iz engleske formulacije "stuff the dreams are made of" očito, Ivić citirajući više gleda prema Humphreyju Bogartu nego prema Shakespearu. Dakle, glasovitome glumcu Humphreyju Bogartu u filmu *Malteški sokol* iz 1941. Prepoznati toliko pripadalo bi sferi tzv. opće kulture.

Ivić, u skladu sa svojim autorskim običajima, nastoji ići barem korak dalje od te razine. Bogartova replika u filmu glasi: "The stuff that dreams are made of", Ivičeva je za nijansu drukčija. Kao što se Bogart odmiče od Shakespeara, tako se Ivić – za mrvicu – odmiče od Bogarta.

Prema tomu, evo pregledno te tri formulacije:

William Shakespeare: "We are such stuff as dreams are made of".
Humphrey Bogart: "The stuff that dreams are made of".
Nenad Ivić: "stuff the dreams are made of".

Bogartova rečenica ubraja se, inače, u općepoznate replike u povijesti filma. Prema popisu Američkog filmskog instituta, lako dostupnome na engleskoj Wikipediji, ona je četrnaesti najpoznatiji citat iz američke kinematografije (Wikipedija, URL: http://en.wikipedia.org/wiki/AFI%27s_100_Years%E2%80%A6100_Movie_Quotes). (op. B. M.)

Povijesti hrvatske književnosti autora Slobodana Prosperova Novaka ili kritici *Bespuća filološke zbiljnosti*, posvećenoj "seljačkoj frulici" Radoslava Katičića. S druge strane, ukoliko inzistiramo na akribičnosti, pitam se zašto Ivičev esej *Vremenski stroj kardinala Bozanića* počinje gotovo istom, antologijski poznatom rečenicom kojom se otvaraju *Shakespearean Negotiations: The Circulation of Social Energy in Renaissance England* Stephena Greenblatta. Za usporedbu. Ivić (2009): "Volim razgovarati s mrtvima." Greenblatt (1988): "I began with the desire to speak with the dead". Oba teksta progresiraju u smjeru elaboracije povijesti kao razgovora s mrtvima, pri čemu se čini da načitaniji povjesničar Nenad Ivić u svojoj karijeri nikako nije mogao zaobići Greenblatta, ali onda se pitamo zašto ga nigdje ne *navodi* u vlastitu tekstu? Radi li se o nesvjesnom utjecaju? Moguće. Svakako želim naglasiti da ideal akribične često zapinje i na nama samima, dakle ne postoji instanca autorstva koja bi bila lišena faktičkih grešaka ili bar mogućih nedorazuma oko stalnog transporta riječi i ideja. Primjerice, citat iz Shakespeara, kako je zabilježeno u naslovu jednog od eseja Ivičeve knjige, ne glasi "Stuff the dreams are made of", nego: "(We are such) Stuff as dreams are made on".⁰¹ (...)

U mnogim tekstovima Ivičeve zbirke osjeća se zapretni pisac velike darovitosti, čije pune kapacitete tek treba osloboditi (posebno im treba slobode od doista surove samokritičnosti, sumirane uvodnom rečenicom "nisam sebi zanimljivo štivo"). Možda je knjiga *Napulj i druga imaginarna mjesta* početak jedne sasvim drugačije karijere, čijim "knjižožilnim" sustavom konačno smiju kolati i prozni i stihovni i filozofski, a ne samo historiografski tragovi. Način na koji Ivić načelno kuje u zvijezde autore poput Derrida ili Deleuzea, ali piše o njima toliko

kratko i zakočeno da se čini kao da ih svodi na najšturije krilatice, također traži jače autorske dozvole, odnosno veću spremnost na elaboriranje i samostalno promišljanje cjelovitih opusa uglednih filozofa. (...)

Iz – Nataša Govedić: *Pustolov pred vratima*, *Zarez*, 11/2009, br. 268, 29. 10. 2009.

Što će nam osmijeh Carla Ginzburga?

Nataša Govedić o uredničkom radu
Branka Matana

(...)

Urednička oprema Branka Matana mjestično doprinosi dojmu *ukrašenog* pučkoškolskog albuma, jer je uz većinu tekstova objavljena i fotografija kao dodatno *povijesna* "ilustracija" teme teksta. Ne znam što dobivamo fotografijom lica Julesa Vernea ili Hugoova pogrebnog ispraćaja. Ideologiju povijesti kao dokumenta? Književne povijesti kao "faktografije"? Što će nam osmijeh Carla Ginzburga? Knjiga nije novinska publikacija u kojoj se čitatelja svakako mora „zabaviti“ i pokojom slikicom. A ako nas se već nastoji razonoditi, bilo bi daleko zanimljivije snimiti autorske fotografije koje bi pratile tekst i stvarale zasebnu "grafiju" publikacije, nudeći dva paralelna stvaralačka rukopisa (možda i nadahnuta jedno drugim). (...)

Naravno da uz polemike nisu priložene nikakve ilustracije, što nas navodi na pomisao da je funkcija slika u *Napulju* najslabija stvaranju vizualnog spomen-parka velikana povijesti po izboru Matana i Ivića. (...)

Napulj i druga imaginarna mjesta nikako nije, kako nam predlažu njezine korice, knjiga "zastrašujućeg znanja" (smiješne li pomisli). (...)

Iz - Nataša Govedić: *Pustolov pred vratima*, *Zarez*, 11/2009, br. 268, 29. 10. 2009.